

Folk och Försvars Rikskonferens i Sälen 2010-01-17--20

Folk och Försvar har under 70 år ägnat sig åt försvarsupplysning och debatt. En viktig del av verksamheten är den årligen återkommande rikskonferensen som numera äger rum i Sälen. Här samlas cirka 350 personer som har en central roll i det svenska försvarsetablissemanget. Politiker, tjänstemän, journalister och aktiva inom ideella organisationer ges här en möjlighet att lyssna på anföranden och kunna debattera säkerhets- och försvarsfrågor under tre dagar.

Behövs det någon folkförankring?

En fråga som redan väcktes under resan upp till Sälen var frågan om folkförankringen av den utveckling som vi nu kan se. I sitt inledningsanförande påpekade Folk och Försvars ordförande Sture Nordh att det är endast några få i Sverige som har kunskap om eller känner sig delaktiga i den försvarsförändring som skett och håller på att ske. Enligt Nordh är dessa förändringar både rimliga och nödvändiga och det är ingen tvekan om att Försvarsmakten behövs även i framtiden. En viktig fråga är om denna nya Försvarsmakt behöver folkförankras på samma sätt som tidigare? Tidigare var folkförankringen baserad på den allmänna värnplikten. Särskilt under en tid då huvuddelen av alla män genomförde militärtjänstgöring. När vi nu lämnar värnplikten som rekryteringsbas och går över till frivillighet kommer förändras förutsättningarna. Denna fråga återkom också i de tal som försvarsminister Sten Tolgfors och överbefälhavaren Sverker Göransson framförde. Båda menade att informationen om vad som egentligen händer inom säkerhets- och försvarspolitik behövs intensifieras. Sture Nordh ställde frågan om Försvarsmakten behövde folkförankras på samma sätt som tidigare. Enligt min uppfattning har kravet på det svenska folket acceptans för den verksamhet som den militära organisationen genomför, snarare ökat. Tidigare var utgångspunkten för folkförankringen att alla män skulle acceptera att en del av deras liv kom att tas i anspråk för militär utbildning och att det svenska folket var beredd att avdela en viss mängd skattemedel för en verksamhet vars yttersta syfte var att skydda nationen. Idag är fokus snarare på att få ett gillande för en verksamhet som i hög grad utgörs av internationella operationer, där svenska soldater kan dö och där svenska soldater kan tvingas använda våld för att döda. Medan folkförankringen under det kalla kriget gällde något som delvis var abstrakt, risken för ett militärt angrepp mot Sverige, gäller det idag något mycket mer konkret. Förståelsen och acceptansen för en Försvarsmakt som faktiskt används.

Försvarspolitik inför valet

Under konferensen i Sälen presenterades regeringspolitiken i första hand av statsminister Fredrik Reinfeldt och försvarsminister Sten Tolgfors. Oppositionens politik redovisades av Mona Sahlin som höll ett anförande där hon lyfte fram huvuddragen i den överenskommelse inom det försvarspolitiska området som gjorts mellan de tre oppositionspartierna.

Vad är det då som skiljer de båda blocken åt? En helt central fråga är förstas om man är överens om den övergripande utveckling som pågår. Ur ett generellt perspektiv har båda blocken samma uppfattning. Ingen vill gå tillbaka till den typ av nationellt territorialförsvar som vi hade tidigare, utan är tillfreds med de nedskärningar som gjorts och den inriktning som

nu finns. Försvarsmakten är enligt båda blocken en organisation som i första hand är till för att användas i realtid. Båda blocken talar om ökad användbarhet, flexibilitet och internationellt deltagande och lyfter fram det nordiska samarbetet som något positivt. Även den solidaritetsförklaring som togs av riksdagen i juni förra året ställer sig alla partier bakom.¹

Vad är det då för skillnad mellan den borgerliga och den röd-gröna alliansen? I de stora frågorna verkar de vara helt överens. I hög grad är det en fråga om nyanser, men också om prioriteringar. En tydlig skillnad återfinns dock i synen på Sveriges roll i EU:s stridsgrupper. Den sittande regeringen vill fortsätta med nuvarande inriktning där Sverige tar ansvaret för att leda en av EU:s stridsgrupper. Den röd-gröna alliansen menar istället att Sverige ska satsa på att delta i olika stridgrupper, med de förmågor som är efterfrågade. Det verkar också finnas en nyansskillnad i synen på vad som utgör den grundläggande uppgiften för Försvarsmakten. Oppositionen betonar att den grundläggande uppgiften för Försvarsmakten är att vara ett säkerhetspolitiskt instrument som ska verka avskräckande. Dessutom ska det svenska försvaret även användas i internationella operationer. Regeringens fokus är snarare att Försvarsmakten i första hand skall finnas till för att möta dagens hot, såväl nationellt som i närområdet, och vid internationella insatser i andra delar av världen.

En annan skillnad är synen på den militära alliansfriheten. Medan regeringens förhållningssätt är ganska pragmatiskt, är bevarandet av den militära alliansfriheten en central fråga för oppositionen. Enligt den röd-gröna alliansen ska inte Sverige ansöka om medlemskap i Nato. Den militära alliansfriheten framstår för de röd-gröna riksdagspartierna, snarare som ett mål, än som ett medel.

Uppfattningen om vilket personalförsörjningssystem som är bäst lämpat för att förse Försvarsmakten med tillräckligt många människor, med rätt kompetens, skiljer sig också åt. Det nuvarande systemet kommer att försvinna från och med sommaren 2010. Oppositionen menar att det är fel att ta bort en grundläggande utbildning baserad på värnplik. Däremot kommer man inte vid ett eventuellt regeringsskifte omedelbart göra en så kallad återställare. Istället kommer en röd-grön regering tillsätta en utredning under 2011 som skall behandla frågan.

Ett annat område där det finns skiljaktigheter är försvarsindustrin. Regeringen har under det svenska ordförandeskapet i EU drivit frågan om en öppnare försvarsmaterielmarknad i Europa. Man vill komma bort från staternas möjligheter att ge subventioner till den egna försvarsindustrin. I princip skall försvarsmateriel inordnas i samma konkurrensregler som andra varor inom EU:s inre marknad. Den röd-gröna alliansen motsätter sig detta synsätt och vill även fortsättningsvis att försvarsmateriel skall undantas från fri konkurrens. För den svenska försvarsindustrin, vars produktion till 80-90% går på export, är det enbart positivt

---

¹ "Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast ett land. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige bör därför kunna såväl ge som ta emot militärt stöd". Regeringens proposition 2008/09:140, 2009-03-19, s 9

med en friare marknad. Det problem som kan uppstå är om den svenska borgerliga regeringen på egen hand börjar betrakta försvarsmateriel ur ett rent marknadsekonomiskt perspektiv, samtidigt som omvärlden inte går samma väg, åtminstone inte i samma takt.

ÖB överens med försvarsministern

Nu innehöll inte konferensen i Sälen enbart försvarspolitiska tal av politiker. Även ÖB Sverker Göransson rapporterade hur han såg på den nuvarande utvecklingen. Samsynen med Sten Tolgfors var nära nog totalt. Båda anser att det finns en god balans mellan uppgifter och tilldelade ekonomiska medel. De ekonomiska problem som tidigare plågat Försvarsmakten verkar nu vara övervunna, i varje fall för tillfället. ÖB betonade, precis som försvarsministern, att säkerhet byggs genom samverkan och med en ökad fokus på närområdet, det sistnämnda inte minst på grund av en ökad rysk militär närvaro i Östersjöområdet. De förändringar som Försvarsmakten genomgår kommer också, enligt Sverker Göransson leda till att den militära organisationen blir ett ännu mer mångsidigt säkerhetspolitiskt instrument.

För en utomstående betraktare gavs en bild av en utveckling som går åt helt rätt håll och som både departement och högkvarter har fullständig kontroll över. Visserligen betonade ÖB att det gäller att vara ödmjuk inför uppgiften, men jag saknade en tydligare problembeskrivning, både från honom och från försvarsministern. Vilka problemområden som bedöms vansklighet att hantera och hur man tänker ta sig an dem, var en fråga som i huvudsak lämnades obesvarad.

Solidaritetsförklaringen under granskning

En annan fråga som särskilt belystes var den svenska solidaritetsförklaringen. Johan Tunberger och Bo Hugemark har i en skrift, *Trovärdig solidaritet*, utgiven av tankesmedjan *Den nya Välfärden*, diskuterat vad solidaritetsförklaringen innebär. Under konferensen genomfördes ett scenariospel där fyra politiker, Urban Ahlin (s), Staffan Danielsson (c), Karin Enström (m) och Peter Rådberg (mp) skulle ge sin syn på hur Sverige skulle agera om ett annat EU-land, i detta fall ett baltiskt land, blev utsatt för påtryckningar. Det är inte möjligt att här beskriva diskussionen under scenariot, men resultatet blev att två olika uppfattningar om solidaritetsförklaringen blev tydlig. Politikerpanelen var överens om att solidaritetsförklaringen inte på något sätt påverkat svensk handlingsfrihet. Sverige har med denna deklaration inte gett några som helst löften som behöver infrias. Den andra uppfattningen, som bland annat redovisades på DN:s ledarsida tisdagen 19/1, menar att denna typ av utfästelser skapar förväntningar i omvärlden och aldrig får bli tomma ord. För att få en djupare inblick i denna diskussion rekommenderas den så kallade "bloggvärlden". På AFF:s hemsida finns länkar till olika bloggar.

En bred agenda

Sälenkonferensen har en bred agenda och det är omöjligt att i detta korta referat behandla allt. Överste Olof Granander gjorde dock ett starkt intryck på publiken med sitt anförande där han beskrev sin tid som chef för FS 17 i Afghanistan. Han liksom den brittiske generalen John

McCull, som är biträdande militära chef för Nato, betonade att det rapporteringen från Afghanistan tyvärr saknar nästan all den positiva utveckling som faktiskt sker. Samtidigt går det inte att komma från att det militära hotet ökar. Granander berättade att hand förband blev utsatt för minst 17 eldöverfall och tre fullföljda IED-attacker.

Vid sidan om de försvarspolitiska och militära inslagen behandlades också utvecklingen i Haiti, men även frågor som berör den nationella rättstaten under temat ”utanförskap och social oro”. Här gjorde Ulf Henricsson det träffsäkra påpekandet att de faktorer som ligger bakom den sociala oron i till exempel Rosengård, även i återfinns i de internationella konflikter som vi försöker att hantera. På det sättet kan man säga att det nationella och det internationella perspektivet knyts ihop, men visar också på den enorma komplexitet som det finns i att hantera denna typ av frågor både hemma och borta.

Det finns möjlighet att titta på konferensens olika aktiviteter på Folk och Försvars hemsida <http://www.folkochforsvar.se/>.